

הלכות יום הכיפורים סימן תריג

הם יבשים פטור דלא קרו לאכילה, ואם הם רטבים חייב: ט' השוטה ביום-כפור (כג) מלא לגמיו (פרוש, מלא פירו), חייב. וימושעים בכל אדם (כד) לפי מה שהוא, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו. (כה) מלא מלא לגמיו ממש, אלא כדו שישלכונו לצד אחד בפיו וינראה [*] כמלא לגמיו, (כו) והוא פחות מרביעית (כו) באדם בינוני. וכן המושקים מצטרפים לכשעור: הגה שמה משקן שאינן ראויין לשתייה, (כח) כגון ציר או מוריס (ו) (כט) וחמץ חי, פטור, אבל חמץ מויג (ל) חייב (סו"א): י' שתייה מעט וחוץ ושתייה, * אם יש מתחלת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה יבדיל שתייה רביעית, מצטרפין לכשעור, ואם לאו אין מצטרפין. (לא) ויש אומרים ששעור צרוף השתייה כדו אכילת פרוס כמו צרוף אכילת: הגה מפר (ו) (ז) [1] לגע ביום-כפור באכלין ומשקין ולמן לקטנים. (לב) ולא חשיבן שיאכל או ישתה אם יגע (תה"ח סימן קטז):

ס משנה יש ע"א ע משנה א פרוק י' דכלים פ מיקרא דשכחאל וזמא שם צ שם פנקרא ק שם כמשנה ר ומכ"ס שם סו"א ספיקא ש טור קט"ו תראביד סב"קא דכריתות י"ג

א משנה זכא ע"א ב כמשנה פה הנהא שם ע"ח ובפסחים טו ג פנקא יזא ע"ז ד הנהא מ"טו סו"א ספיקא ה הנהא

תריג אסור לחיץ ביום-הכפורים ביין במוץ, ובו י"ב סעיפים:

א אסור לחיץ ביום-הכפורים ביין במוץ, ונאכלו להושיט אצבעו ביום אסור. וי"א חייב יבין או יבדיל או שאר גופו מלקבלים בטיט או (ב) בצואה או ששטף דם מחטמו, (א) מפר

באר היטב

שם. והבאה"ט אשר לפני כתב: ושנו"ב טאבי"ק אסור, ויל, עכ"ל, ובסימן תקנא ט"ק לט פתכתי קשים הרבה פוסקים דמפר, ע"ש: (א) וחמץ. אפלו הרבה, מ"א. ושי"ו קצלה, הא דפטור באין ראויין הנהו כפי החיוב בראויין דמנהו באכלין בשעורן ובמשקין בשעורן בנה פטור באין ראויין, אבל אם הרבה מאד חייב אפלו באין ראויין מצד מעלת הרבו, כמו דאשקחן בי"ד סימן ק"ג לענין גט"ס, ע"ש. וכתב המ"א: הא דחמץ פטור ודוקא בשמבעבז בשמיליין אותו על הרצון. כמ"ש בי"ד סימן קכג סו"א: (ו) לגע. ומהר"ל אסור, עין סו"א ימ"א: (ב) בצואה. אבל להעביר את הנצה אסור, ט"ז:

שערי תשובה

[*] כמלא לגמיו והוא פחות מרביעית. וכמה כגול מרכב שע"כ הוא יחזר מהו רביעית. ועין סימן קצ וסימן יע"א: [1] לגע. עכ"ה"ט. ועין מג"א דמנהי ראה מיקרא, ועין בא"ה, ועין בשו"ת הרה"הקמל סימן כא שמה על המניא בנה וכתב לצדו הכל שאפשר לו שלא לעסק בדבר האסור לאכלו שי"ל שחייב להחיות עצמו ויש לאסור לגע באכלין, ע"ש. וכתב בדברי-שמואל סימן צח שהמתילים שצ"ה"ס לצ"ה"ס המצויה בנה, אז בימי הפענית אין להם לעשות בולחן בפה רק פני או בסוף מכלי אמצעות פה, ומכ"ס בחי"ב ורי"ב, ע"ש, וכ"כ בא"ר סימן תכ"א בשם קצור ש"ה"ה, ע"ש, ונראה דביה"כ אין לעשות בולחן בשום תשש בחיטה ודלחן פני לכה. ועין בגיגול מרכבא שכתב שראית המניא מתחילת הוא מתירשלי' ולכן צריך לקבל באיזה דבר מירושלמי, ע"ש בנה:

באר הגולה

בנה פרוש ישי" דאימציא הוא פשוט חי (ולפניו פרש"י שם לא נמצא). אלא דהמנה קצת מה שטרק"ם התיקי אבל בשר צלי בולחן, ולקאונה משמע מנה דבשר חי לא הוי אקלא, אלא דבאמת אי אפשר לומר כן, מסתמא דשבת ע"ף קחה, והעניקה טרק"ם פרק בו מהלכות שבת ויבדילתו-ערוך סימן שח, עין שם בסעיף לא במשנה ברורה ובבאר הגולה³⁸, ועין בפרש"י ר"ח בשבח שם בדבור המתחיל 'אומציא'³⁹. וצריך עין: * אם יש מתחלת שתייה ראשונה וכו'. מוכח מנה דמה ששקה בשעת השתייה הוא ככלל השעור ואין צריך שישתה שעור רביעית בין שתייה לשתייה, אלא כל ששקה בין השתייה והשתייה יתור מרביעית פטור (מאמר מרדכי, ע"ש). ודיון זה הוא אפלו לא הפסיק כלל, אלא ששקה מעט מעט עד ששקה על-ידי-נה יתור משנת רביעית פטור:

משנה ברורה

אינגפער"ר) הוא דבר שאין דרכן לאכלו³¹ ולכן פטור. וכל 'פטור' דאיתמר תכא (כה) פטור אבל אסור: ט' (כג) מלא לגמיו. דקים להו לרבנן דבשעור זה מתנישב דעתו של אדם³⁴ ונאול מלמנו העווי: (כד) לפי מה שהוא, רוצה לומר, דכאן אין השעור שנה לכל אדם כמו באכילה כשעיר א, משום דלענין שתייה³⁵ (כו) קים להו לחכמים דלא מתבא דעתה של אדם אלא במלא לגמיו דיתה³⁶: (כה) ולא מלא לגמיו ממש, רוצה לומר, דלא בעינן שתייה שגי הלקטנים מלאין משקה, אלא די (כו) שתייה אחד מלא ובלט, אלא שאר יראה ממילא כאלו שתייה מלאין: (כו) והוא פחות³⁷ וכו'. משמע דהוא (כט) קרוב לרביעית, אקמם בסימן רע"א סעיף יג כתב דהוא רבו של רביעית³⁸, ועין בבאר הגולה שם³⁹: (כז) באדם בגוף גדול ביותר, ולהפך, באדם קטן מלא לגמיו דיתה הוא פחות מרוב רביעית, גם כן חייב, מיהו דמיתב דעמה על-ידי נה: (כח) כגון ציר. הוא (ל) מה ששוחט מן הדג כששורין אותו במלח, ומוריס הוא (לג) שמן היוצא מן הדגים: (כט) וחמץ חי. ודוקא שמבעבז בשמיליין אותו על הרצון, דאז אינו ראוי לשתייה⁴² ופטור אפלו (לג) שתייה הרבה יותר משעור, דכיון שהוא חמץ חזק טפיו מויקו, (לג) ויש אומרים, דכששוחט הרבה חייב משום דאז שובר נעבונו, והחורה אקמה "אשר לא תענה"⁴³, אבל אסור לכלי עלמא אפלו (לד) בפירוקא⁴⁴: (ל) חייב. דראוי הוא לשתייה: י' (לא) ויש אומרים, מלשון המחבר משמע דהעקר דעצה ראשונה⁴⁵, אבל הפרי חזק והגנ"א פתור דהעקר דעצה השניה⁴⁶: (לב) ולא חשיב⁴⁷ וכו'. ולא דמי לחמץ בפסח שאסור לגע בו משום שפא יבוא לאכלו⁴⁸, דכמותכ לעיל בסימן תמו סעיף ג, משום שפסח הוא אוכל שאר דברים, לכך חשיבן שיאכל גם את זה, מה שאין כן ביום-הכפורים דבדיל מפל דבר אכילה ושתייה, ועוד, דאימת יום-הדין עליו, לכך לא חשיבן שישיב. ונאפלו אם התינוק יכול לטלו פעצמו, (לה) גם כן אין להחמיר בנה:

א (א) מפר לר"ח⁴¹. ומכל מקום צריך (ב) לזהר שלא ירחיץ אלא מקום המטף. (ג) ואם גופו מלקבל בכמה מקומות והוא טרח לרחיץ מקומות שעור העיין

(כה) הרקבים ועוור ושבל"הלקט וכן משמעת המאיר וכן הטכס כפרי תוש, ודלא באב"הערו: (ט) גמרא: (כז) פרוש המשנה להר"מ, ובבאר בפניא דביצין מלא לגמיו ברוב: (כט) וכן כתב בפרי חזק דהוא פחות מרביעית משהו. ועין בשער-השובה בשם דגול מרכב: (כט) גמרא: (ל) הר"מ בפרוש המשנה: (לז) צריך: (לג) הרקבים והמאיר ותו, וכן פסק הפנ"אבנ"ם: (לג) רבנו יצחק, וכן דעת הרבמ"יונה, והבא בסימן רד בבית-יוסף, וכתב הגר"א דכן עקר. אחר"כ מצינו ברי"ן גיאית שדעתו גס"כ ברבנו יצחק לענין חמץ הרבה: (לז) גמרא: (לה) מגו'אבנ"ם ושי"ו ומה שהביא הטנ"אבנ"ם לכסוף מהירושלמי, כבר תרצו הגר"א וקרי חזק ותנ"א וידו שאר אחרונים: (לז) מגו'אבנ"ם וכו"א: (ל) מהר"אפרים:

תריגים: 1 טק הנהח.

הַלְבוֹת יוֹם הַפְּעוּרִים סִימָן תְּרִיב תְּרִיג

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כב]

הוא דָּבָר שֶׁאֵין דִּיךְן לְאָכְלוֹ⁽³¹⁾.

31 והיינו דוקא כשאכלם בפני עצמם, אבל אם אכלם עם סוכר וכדו', התבאר לעיל (סי' רב ס"ק עט) לענין ברכת הנהנין, שהדךך היא לאוכלם כך.

[ביה"ל ד"ה אכל]

קְמַשְׁנָה בְּיוֹרָה וּבְכַאוּר הַלְבָּה⁽³²⁾ וכו', שם בדבור המתחיל 'אוּמָצָא'⁽³³⁾.

32 שם כתב השר"ע שמותר לטלטל בשבת בשר חי, כיון שהוא ראוי לאומצא [היינו לכסיסו על ידי אנשים שרעתם יפה], וראה במשנ"ב שם (ס"ק קכה) ובביה"ל שם (ד"ה דחזי) שהביא מהלוקת האחרונים האם גם בשר בהמה ראוי לאומצא.

ולענין דג חי, התבאר בשר"ע שם (ס"ל"ב) ובמשנ"ב שם (ס"ק קבו) שדוקא אם הוא מלוח הריהו בבשר ומותר לטלטלו, כיון שראוי הוא לאכילה על ידי הדחק, מה שאין כן כשאינו מלוח, אסור לטלטלו כיון שאינו ראוי.

33 שכתב שאומצא' היינו בשר נא [וראה בשו"ת בית יצחק (דאנצ'יג, ח"ב סי' מז)].

[משנ"ב ס"ק כג]

מְתִישָׁב דְּעֵתוֹ שֶׁל אֶדְמָס⁽³⁴⁾.

34 אמנם, גם לענין תענית ציבור, שלגבי אכילה בה השיעור הוא בכזית בשאר שיעורי אכילה [לענין ביטול התענית על ידי כך, ושצריך להשלימה ביום אחר], כמבואר בשר"ע לעיל (סי' תקסח ס"א), מי"מ לגבי שתיה בה השיעור הוא בכמלא לוגמיו, כמבואר במשנ"ב שם (ס"ק ה), ולא ברביעית כשאר שיעורי שתיה.

[משנ"ב ס"ק כד]

מְשוּם דְּלַעֲנִין שְׁתִּיבָה⁽³⁵⁾ וכו', בְּמָלָא לְקִמְיו דִּינָה⁽³⁶⁾.

35 ונוחים שנקרשו במקצת, כגון שנתת וגלידה, הסתפק הגרש"ז אייערבך [שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נח אות ב], ותניא סי' נג אות א) האם נחשבים הם כמאכל ושיעורם בככותבת בכדי אכילת פרס, או כמשקה ושיעורם בכמלא לוגמיו בכדי שתיות רביעית, ובאר, שאף על פי שאינו לועסם, מי"מ יתכן שלענין יום כיפור שדבר תלוי במה שעל ידי זה מתיישבת דעתו, צורת האכילה [בכפית] נותנת להם שם מאכל. דעת הגר"ש אלישיב (מנשים באהל עמ' קט) לענין נוזל שנקרש, שתלוי הדבר האם מנכסו לפיו דרך מצינה עוה נחשב כמשקה ושיעורו בכמלא לוגמיו, אבל אם לועסו נחשב כמאכל ושיעורו בככותבת. דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני יום כיפור עמ' קמ) שהדבר תלוי בדלילות הדבר, ולפיכך לכן [שהוא דליל] דינו כמשקה, מה שאין כן גבינה, כיון שהיא אינה דלילה דינה כמאכל.

ובשו"ת אור לציון (ח"ד פט"ו תשובה ה) כתב לענין מאכלים הקפויים העשויים מחלב, כגון לֶבֶן דְּחִיסָה דְּלִילָה כדו', שלגבי שיעור המאכל דינם כ'אוכל', ששיעורו בככותבת, ולגבי זמן שהיית האכילה דינם כמשקה, כיון שמי"מ אינו לועסם בדרך אכילה.

ולענין דבש, דעת הגר"ח"פ שיינברג (תורת היולדת פ"ב הע' סד) שהדבר תלוי באופן השימוש, שכשמשתמש בו בתור מאכל, דינו כמאכל, וכשמשתמש בו בתור משקה, דינו כמשקה. דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שאם הוא נוזלי, דינו כמשקה, ואם הוא קרוש, דינו כמאכל [וראה במשנ"ב לעיל (סי' קנח ס"ק יז) ובדברינו שם, לענין האם רבש נחשב כמשקה לגבי דין דבר שטיבולו במשקה].

הגומע ביצה חיה, כתב האור שמוח (פ"ה מהל' טומאת אוכלין

הי"ג) שנחשב כאוכל ולא כשותה [והוסיף, שאכן כך היא דרך אכילתה], וכן כתבו בשו"ת החתם סופר (יו"ד סי' יט ד"ה ואין להשיב) לענין איסור אבר מן החי לבני נח, והחז"א (טבול יום סי' ד ס"ק י) לענין טומאת אוכלין.

36 ומי שיש בפיו שיניים תותבות, הסתפק הגרש"ז אייערבך (שש"ב פ"ט הע' עה, ונשמח אברהם ס"ק ח) האם הן ממעטות את השיעור, שיתכן שאינן ממעטות, ובפרט אם נעשו כמורך ליום כיפור. עוד הסתפק שם, לענין מי שעקר לו שיניים בערב יום כיפור, האם השתנה בזה שיעור מלוא לוגמיו, שכיון שהרבת תלוי ביישוב הדעת, לבאורה השיעור המביאו לידי יישוב הדעת לא משתנה מיד לאחר עקירת השיניים, ודעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פ"ג אות י) שמי שבפיו שיניים תותבות, יש לו לשער שכמלא לוגמיו הוא עם אותן שיניים, וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני יום כיפור עמ' קמב) שלעולם יש לשער כאילו היו לו שיניים טבעיות, ולפיכך אין חילוק בין אם נפלו לו השיניים או הניחו לו שיניים תותבות.

[משנ"ב ס"ק טז]

דְּהוּא פְּחוּתִי⁽³⁷⁾ וכו', דְּהוּא רַבּוֹ שֶׁל רְבִיעִית⁽³⁸⁾, וְעֵין בְּכַאוּר הַלְבָּה⁽³⁹⁾.

37 ושיעור רביעית [הלוג], כתב לעיל (סי' רעא ס"ק טח) שהוא כביצה ומחצה עם קליפתה [ששיעור לוג הוא שש ביצים עם קליפתן], וראה בדברינו לעיל (ס"ק ב) כמה הוא שיעור כביצה בזמנינו, לענין יום כיפור.

38 שם כתב כך לענין שתיות כוס של קידוש, וכן כתב לעיל (סי' קצ ס"ג) לענין שתיות כוס של ברכת המזון.

39 שהביא (ד"ה והוא) שאכן הראשונים נחלקו בדבר, וכתב לבאר את דעת השר"ע, שלגבי יום כיפור שהוא נרנן של חיוב חטאת [שהרי איסור יש אפילו בכל שהוא], נקט שיעור המוסכם לכל הדעות, היינו את השיעור הגדול, מה שאין כן לבני קידוש ששיעור הטעמים שם הוא מדרבנן, סמך על הדעה הסוברת את השיעור הקטן.

אמנם, הרי כתב במשנ"ב לעיל (ס"ק ג) שמה שהשר"ע משמענו את השיעור לענין חיוב, הוא כרי שלא להאכיל כשיער זה לחולה שדינו לאכול פחות מכשיעור, ואם כן לכאורה היה לו להשר"ע להשמיע את הדעה הסוברת שהשיעור הוא רוב רביעית, להשמיענו שלא להאכיל לחולה כשיער זה (הערת ספר שמועת חיים ח"ב יומא פ"ח סי' יז אות א).

[משנ"ב ס"ק כז]

בְּאֶדְם בִּינוּנִי⁽⁴⁰⁾ וכו', כְּגוֹן בְּאֶדְם גְּדוּל בִּיּוֹתְרִי⁽⁴¹⁾.

40 האופן לשער את שיעור כמלא לוגמיו לפי מידות זמנינו, התבאר בדברינו לקמן (סי' תריח ס"ק בא).

41 ולענין שתיות כוס של קידוש שכתב השר"ע לעיל (סי' רעא ס"ג) שצריך לשתות כמלא לוגמיו, וטעם הדבר התבאר במשנ"ב שם (ס"ק טה) משום שבכך מתיישבת דעתו, כתב שם (ס"ק טח) שבאדם גדול ביותר שכמלא לוגמיו הוא יותר מרביעית, די לו בשתיית רביעית.

[משנ"ב ס"ק כח]

דְּאֵז אֵינוֹ רְאוּי לְשִׁתִּיבָה⁽⁴²⁾ וכו', "אֶשֶׁר לֹא תַעֲבֶה"⁽⁴³⁾, אֶבֶל אֶסוּר לְקַלֵּי עֲלָמָא אֶפְלוּ בְּפִנְתָּא⁽⁴⁴⁾.

42 וכן לענין ברכת הנהנין, שכתב השר"ע לעיל (סי' רד סי"ב) שאין מברכין על החומץ, כתב במשנ"ב שם (ס"ק כד) שהוא דוקא לגבי המשך במילואים עמוד 51

הלכות יום הכפורים סימן תריג

המשך מעמוד 152

מימ כשנתן בקל לקיים את הדין החולקת, יש לחוש לה. והוסיף, שלפיכך גם החמיר השריע לקמן שם (סי' ח) לשער את אכילת פרס בארבע ביצים, אף על פי שסבר (כאן סי' ד) שהעיקר כדעה שהיא שלש ביצים.

ובגרר שיעור שתיית רביעית, כתב בשע"ח לעיל (סי' רד ס"ק יא) שהיינו כדרך שתיית אנשים, שאינם שותים בבת אחת אלא בשתי פעמים כמדת דרך ארץ.

(46) לגבי שיעור צירוף שתיית רביעית לענין ברכה אחרונה, ראה מה שכתב לעיל (סי' רד ס"ק ב), ובשע"ח שם (סי' טו). ולענין שתיית כוס של קידוש, ראה מה שכתב לעיל (סי' רעא ס"ק סח). ולענין שתיית ארבע כוסות, ראה מה שכתב לעיל (סי' תעב ס"ק לד).

[משנ"ב ס"ק לב]

ולא תישתקף (47) וכי, קשום שקא נבא לאקלול (48).

(47) מבואר מדברי הרמ"א, שביום כיפור אין המאכלים נאסרים בטלטול משום מוקצה, כיון שהם מותרים לקטנים, וכן התבאר לעיל (סי' שח ס"ק קע, וסי' שכה ס"ק לו, וסי' חקטו ס"ק מח). שדבר שאינו ראוי לבעולו מחמת איסור, אינו נעשה כמוקצה אף לגבי אדם הוא ראוי לאחרים ושלל כמו שהתבאר בשו"ת רע"קא (מהדו"ק סי' ד) שהמאכלים נחשבים ביום כיפור כמוקצה, ואכן העיר על כך האור שמת (פ"ד מהל' יום טוב ה"י) מרדכי אסורים הם, והרי הם ראויים לקטנים.

אולם במקום שאין מצויים בו קטנים, כגון במחנה צבאי המרוחק מדשווה, דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ח ס"ק עח, אשרי האישי ח"ג פכ"ג אות ד) שמאכלים נחשבים כמוקצה ביום כיפור.

ולענין רחיצת המאכלים ביום כיפור, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תריג ס"ק ב) ובשע"ח שם (סי' ד).

(48) ומטעם זה כתב בפה"ל לעיל (סי' תמג ס"א ד"ה ואפילו), שאסור גם להרחיח חמץ ווראה שם ע"ד טעם לדבר.

סימן תריג

אסור רחיצה ביום כפור

[משנ"ב ס"ק א]

מק"ל להקדים (כו"ה).

1) והאם איסור רחיצה הוא רק במים או גם בשאר משקין, כתב הגה"ר שלום (סי' ט) שמשמעות דברי הפרי חדש (סי' ט) שגם רחיצה בשאר משקין אסורה. מאידך, צידד הנהר שלום (שם) שאסור רק רחיצה במים כיון שכך היא דרך רחיצה, מה שאין כן שאר משקין שאין הדרך לרחוץ בהם (משום ביות אוכלים), אינם בכלל האיסור, והוסיף לדייק כדבריו מלשון השריע (סי'א) שהזכיר 'מים'. וכן הביא הר"ש"ש (יומא ע"ג, ב ד"ה וברחיצה) ראייה ממה שסיכח' בשמן אינה אסורה מצד 'רחיצה', שרחיצה היא רק במים, וראה שם מה שכתב לדחות.

חומץ שמבעבע כשמשליכו על הארץ, מה שאין כן לגבי חומץ שאינו חוק כל כך, צריך לברך עליו, כיון שנהנה ממנו ואולם ראה בשע"ח שם (סי' יח) שיש סוברים שיש לברך אף על חומץ חוק, כיון שגם ממנו נהנה, ושונה בזה מיום כיפור שתלוי הדבר במה שמיישב את דעתו, ולפיכך פטור עליו שהרי מימ אינו משיב את נפשו.

(48) ואף על פי שמימ עדיין נחשב הדבר כאמילה שלא כדרך, שהרי הדרך לשותת חומץ כשהוא מווג ולא כשהוא חי, ביאר הישועות יעקב (סי' ד ד"ה הנה באמת) שדעה זו סברה שביום כיפור חייבים על מניעת עיטי גם כשהיא באה על ידי אכילה שלא כדרך, וראה לעיל (סי' יב) מה שכתבנו בנרן זה.

ולפי דעה זו אף מברכים ברכת הנהנין על החומץ ונאפילו על מעט, כיון שביום כיפור חייבים עליו כששותה ממנו הרבה (כמבואר בדברי הרבנו יונה שצ"ח בשע"ח (סי' לג), אמנם במשניב לעיל (סי' רד ס"ק כו) טעם בודעת השריע שם (סי'ב) שאין מברכים על החומץ, ולא הביא את דעת החולקים (ורק לענין חומץ שאינו חוק כל כך, צירף בשע"ח שם (סי' יח) את דעה זו).

(44) וכן לבלוע קיא, כתב לעיל (סי' תרה ס"ק יח) שאסור, ושלפיכך לא ישים ביום כיפור את אצבעו בפיו כדי להקיא, שזו יבלע קצת מן הקיא.

ולענין בליעת הרק, כתב לעיל (סי' תקסז ס"ק יג) שאף על פי ששתיית משקין שאינם ראויים לשתייה אסורה מדרבנן, מימ לגבי דק אין איסור בדבר, כיון שאין כוונתו לשתייה כלל.

אכן לגבי דק שגילגלו בפיו החשיבו על ידי זה למשקה, דעת הגר"ש אלישיב (הל' חג בחג ימים נוראים פכ"ב הע' 46, אשרי האישי ח"ג פכ"ג אות ה) שיש לפולטו. מאידך, הגר"ש קרליץ (חסד שני יום כיפור ע"מ קמו) דיוק מסתימת דברי המשניב (הג"ל) שמותר לבלוע גם כשהרוק כבר מוכן לפולטו, ואף על פי שלענין הרצאה בשבת כתב השריע לעיל (סי' ע"ג ס"ג) שרוק בזה נחשב כמשאוי, ואסור לטלטלו ארבע אמות ברשות הרבים, מימ לענין יום כיפור כיון שאין כוונתו לשתייה אין איסור בדבר, אולם לענין בליעת ליחת האף שבאה לפני, הסתפק הגר"ש קרליץ (שם) בדבר, שיתכן שכיון שהיא באה מחוץ לפני, אסור לבלועה.

ולענין כיהו ונישו הבא מהגוף והיינו ליחת הגרון, כתב המקור חיים (לבע"ל החוות יאיר, סי'ח) שבדואי אין בבליעתם משום איסור יום כיפור, רק משום 'בל תשקצו'.

[משניב ס"ק לא]

ד'העק' גד'צה ד'אש'נה (48) וכי, ד'העק' גד'צה ה'ש'נה (46).

(45) אמנם כתב השריע לקמן (סי' תריח ס"ח) לענין חולה ביום כיפור, שלכתחילה יש לשדות בין שתייה לשתייה כדי אכילת פרס, ורק כשאי אפשר לו ישהה כשיעור שתיית רביעית, וביאר בשו"ת אור לציון (ח"ב מבוא ע"א א אות ח) שסבר השריע שאף על פי שהעיקר כדעה אחת,

הלכות יום הכפורים סימן תריג

המשך מעמוד עז

יד) שיטול ידיו רק במקום שנגע במגעו, ואף על פי שבין לגבי נוגע במקומות המכוסים ובין לגבי נוגע במגעו מבואר לעיל (סי' ד ס"ק מא), שטעם הנטילה הוא משום נקיות (אילת השחר זבחים ב, ב ד"ה וכהא) ושלמי תודה הלכות ימים נוראים ע"מ ק"ג).

(16) בדין הנוגע בטיט או ברפש לענין תורה וברכות, כתב לעיל (סי'

13) היכן נחשב מקום מבוסס, ראה מה שכתב השריע לעיל (סי' ד ס"כ"א), ובמשניב שם (סי' גג-ג"ד) ובמה שכתבנו שם, ולענין נגיעה בבד שיש בו יעה, ראה בדברינו שם (סי' מו).

(14) והיינו בין גב היד ובין תוכה, כמבואר לעיל (סי' ד ס"ק ט).

(15) אמנם, לענין הנוגע במגעו ביום כיפור, כתב לקמן (סי' תריד ס"ק

עז באר הגולה

הלכות יום הכפורים סימן תריג

1 חוקיות שם מקא
דיר לפח הקצין, שבת
קייט ז הוראיש שם
ח טור ט בית יוסף
י טור ב"עם צ"ח
כ כנסתא יומא ע"ז

(ב) לרחצם, (ג) שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג: ב (ג) נוטל אדם נדיו שחרית ומבקרף על נטילת נדיו. ויזהר שלא יטל אלא עד סוף קשרי אצבעותיו (ולא יכפן להנאת רחיצה רק להצביר הרוח רצה מעל סגדנים) (הנחת מ"מנות): ג (אם הטיל מים) (ד) וישפשף בידו או עשה צרכיו ורחצה, מתר לרחוץ, דהנה לה נדיו מלקבלות (ורוחץ עד סוף קשרי אצבעותיו). (ה) *ואם רוצה להתפלל, אפילו לא קנה נמי מתר לטל (ו) עד סוף קשרי אצבעותיו: הגה וכן (ז) פתן העולה לדוכן (ז) נוטל נדיו אף על פי שהן שהורות, (ח) דכל רב רחיצה שאינו מכונן פה לתענוג תפלת (הנחת מ"מנות פ"ב מהל"כ ומח"ל). ולכן אפילו בא מן הדרך ורגליו כהות מתר לרחוץ (בית יוסף בשם הגהות מיימוני וסמ"ג טור הלכות ט"ב): ד (מי שהוא אסטיגס ואין דעתו קושטת עליו עד שיקנה פניו ממים, מתר: הגה (ט) ונתנו בזה להחמיר, ואפילו ברחיצת העינים (י) שהיא קצת (כ) רפואה נהגו להחמיר (מהר"ל). ואסור לרחוץ (יא) פניו ביום הכפורים, כמו שנתבאר לעיל סימן תקסד סעיף ג: ה (ההולך לבית המדרש או

באר היטב

סב: בין דצריך לבדו אפר זע, יטל אפילו בלא שפשוף, ע"ש: ד) בתי, והיה ליום במקום שנהגו, כדכ"ו, מ"א: (ט) רפואה, אבל טעום רפואה גמורה מתר

(ב) לרחצם, וזהו שלא יטל אלא מקום הקטנה בלבד, רמב"ם, מ"א: (ג) וישפשף, משמע אבל בלא שפשוף אין לטל נדיו רק אם רוצה להתפלל, כמ"ש אח"י, וט"ו

משנה ברורה

הקטנים על אהוד בקרי עצמו, מתר לבגס במים לרחוץ כל גופו בפעם אחת¹⁰ בכדי להסיר הלכלוף שעליו, וכשרוחץ מחמת טוהר וכוונן שאינו להנאת רחיצה רק להצביר טלכלוף, ויבדלוקו בסוף סעיף ב (אחרונים): (ב) שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג. מלשון זה משמע (ג) דאם הוציא הרחיצה לרחוץ להצביר הוציא מתר, כיון שאינה רחיצה של תענוג, (ד) ומקל מקום מי שאינו אסטיגס ואין צריך לרחיצה זו כל"ף, וכן להחמיר שלא לרחוץ בשביל הצבירת הוציא, כמו שאסור לטוהר בשמן להצביר הנהגה, כמו שנתבאר בסימן תרי"ד: ב (ג) נוטל אדם נדיו שחרית¹¹, כדכ"ו ב"ל השנה שלש פעמים¹², (כ) כיון דכלא זה לא

* ואם רוצה להתפלל, אפילו לא קנה וכו', עין במשנה ברורה מה שכתבו משמע מהו וכו', ודע, דאם יצא מבית הפסא קבוע, אפילו לא עשה שם צרכיו, יצטרך למשבוטח ויחב דצריך לטל נדיו, דהא רוח רצה שריה על נדיו, ויבדלוקו בסמ"ג¹³ ודוקא דנטילת נדיו שחרית, אכן באהור למגוראברתם נסתפק בזה, וכן בחדושי רבי עקיבא איגר נסתפק בזה, ואפילו שלא לתפלה יזנה מתר משמע זה לרחוץ נדיו, אכן במטה אפרים מצדו למששה דלא יטל נדיו אם נשאר נקיים כבתחלה, רק יש לו לנקותם בצדו או בבית לפי שנהגו במקום מטוהר, שמה נגע באינה וכו' וצ"ל מלבד, ואם לבו תוקא עליו בשביל שאינו נוטל, רשאי הוא לטל כדי שיהיה יכול להתפלל בנדוה מששבת:

יכול לגע כדכ"ו לפה ולעינים ולא יאן משום סכנה, לא גרע מאם הנה מלקלף בטיט וכו', אבל פניו לא ירסן קלל, וצ"ל לקמן בסעיף ד: ג (ד) וישפשף בידו או עשה צרכיו ורחצה וכו', מלשון זה משמע דאם לא קנה בגדילים¹⁴ ולא שפשף בקטנים אסור לו לרחוץ, וצ"ל משם מלקלף הפוסקים בזה, דיש אומרים באפילו לא קנה וישפשף יש לו לרחוץ נדיו משום "הבין לקראת אלמך ישראל", דהא צריך לבדו אפר זע, ועל"כ הסכימו (ו) האחרונים דכיון להתחלה לקנה ולשפשף¹⁵ כדי להוציא נפשה מלקלף, דבזה קליל עלמא מתר לרחוץ, במה בדרים אמורים, בליל יום הכפורים אחר התפלה, אבל ביום (ו) שמתפללין קל היום, אם הטיל מים אף על פי שלא שפשף או שפשף צרכיו אף שלא קנה, מתר לטל נדיו עד סוף קשרי אצבעותיו, ויבדלוקו: (ה) ואם רוצה להתפלל, אפילו לא קנה וכו', משמע מהו דאם לא עשה צרכיו קל אין לו לטל נדיו בשביל תפלה בלבד, אף רמב"ם לעיל בסימן רלג סעיף ב דבשביל תפלה בלבד מזה לטל נדיו, (ח) ה"א משום חמיר יום הכפורים¹⁶ חשש לאומן הפוסקים דסביר דבשביל תפלה בלבד לא תקנו לטל נדיו פי אם בשחרית משום דנעשה ברכיה תנשה: (ו) עד סוף קשרי אצבעותיו¹⁷, ולא יותר, (ט) אפילו עשה צרכיו וקנה, ועין בדרך השמים דהוא הדין אם נגע בטופו במקומות המכסים ששם הוא מקום נעוה¹⁸, אפילו לא נגע רק באצבע אחת צריך לרחוץ כל ידיו¹⁹ עד קשרי אצבעותיו²⁰, ואם נגע בידו בטיט או ברכש אין צריך לרחוץ רק מקום המלקלף בלבד, וט"ו אפילו לתפלה²¹: (ז) נוטל נדיו, ונתטילה הוא (י) עד הסקתו²², כמבאר לעיל בסימן קכח סעיף ו [ח"א בשם א"ח]: (ח) דכל רב רחיצה וכו', עין במאמר סדכ"י שנתקשה על הבת ר"ב, וגם בהגהת סמ"ע ליקא בת ר"ב, עין שם: ד (ט) ונתנו בזה להחמיר, ואם פניו מלקלף קצת או שיש לו לפלוף על עינו, (י) כולל ללחלוח אצבעו במים ולרחוץ במקום הלכלוף או בכדי להצביר הלכלוף, רק יזהר שלא לרחוץ רק מקום המלקלף בלבד: (י) שהיא קצת רפואה, אבל משום (יג) רפואה גמורה מתר לרחוץ במקום (יא) שאין אסור משום רפואה בשבת [על דרך שנתבאר בסימן שכת], דלא גרע כפי ש"בא מן הדרך ורגליו כהות: (יא) פניו²³, שמה יבלע קצת

שיעור העיון

(ג) לבוש ומגן אברתם בסימן תרי"ד בראש, וכן פתח אלה רבה פתח שבלי תלקט וכן פתח טאמר מרדכי בשם רבנו מעות: (ז) מטה אפרים, שזכור להתחלה לחש לדעת הבי"ח והס"ז והפ"ד שמהמירין בזה, וידעתם הא וקאמר הטור ושלחן ערוך שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג, לא דוקא, ואתי רק לאפיקי היכי דרחיצה הנה רק להצביר הלכלוף: (ח) וגם הסתם דהים מלקלחת הן בבקר, שחרי אינו נזהר פל הלילה מנע בית הסתרים [טור]: (ו) כ"ח ומגן אברתם וכו': (ז) מטה אברתם, ורוצה לומר, דהא יזנה צריך להתפלל מוסף והנהגה ונעילה, ומשום ש"אר דבני גדשה כגון תפלות ופייטנים שאנו אומרים או משום לבדו אפר זע, כדכ"ו בלבד, כדכ"ו פתח טוב שישפשף כדי להוציא נפשה מלקלף, וזהו דעת המגן אברתם והנהגה אחרונים, ועין בסימן תקנד משערי השוקה מה שתיבא דעת ושב סתם כצנן זה²⁴: (ח) אף ודעת הר"ן מהבא בבית יוסף משמע דבשביל תפלה בלבד צ"ל²⁵, משל מקום למששה החמיר בבית יוסף, ובפרט בנטוה שאנו פל היום בבית הננסת, יש לומר בפשיטת דבשביל שעוסק סמיר בתפלות ופייטנים חרי הוא משפך נדיו ואין צריך לטל מחדש (אם לא שפשה צרכיו או שהטיל מים ביניהם), ודוקא שכתב המגן אברתם בסימן רלג סעיף קטן ח, עין שם: (ט) מן השפס מאחרונים, והנה אם אינו מלקלף למצלה משקום זה: (י) ואף הפריימגרים מצדו דיש לומר דהיום התפסדים די עד קשרי אצבעותיו, צנתי במטה אפרים שכתב בידן דבמטה משה פתח בן, שמשפך העמיק האליה רבה לדינא, אין לזוז מדכריו; ואמר פל זה, הלא הרחיצה הוא אינה לתענוג וליקא אסור בזה: (יא) כ"ח וטה אפרים התקרי וכו': (יג) מגן אברתם: (יא) ונתנו שיעור חלי העין נמשך הקאב לכל הגוף, או דמנ"י בסכנת אבר או סתם חלי כל הגוף אף שאין בו סכנה, דהתר בכל זה לצשות רפואה שאין בה מלאכה, ויבדלוקו בסימן שכתב²⁶, רק דסלקא דעמך דלתפר משום רחיצה ביום הכפורים, קא משמע לן דצ"ל ויבדלוקו בסוף סעיף ט, אבל משום חלי עינו בלבד, פל ומן שאין בו הפוסקים הטבארים בסימן שכתב סעיף ט²⁷ אין מחללין בשום מלאכה אפילו שבות משום גנדה דשחיקת סמנים, וכדמוכח שם בסעיף כ וכאן [מח"ש ומטה אפרים]:

הלכות יום הכיפורים בימן תרינ

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק א]

לרחץ כל גופו בפעם אחת².

2 וכשהותר ביום כיפור לרחוץ כל גופו, התבאר לקמן (סי' תרנו) ס"ק א) לענין רחיצת תינקות, שהיינו דוקא בצונן, אבל בחמין ואפילו אם הוחמו מערב יום כיפור, אסור הדבר כמו בשבת [כמבואר בשו"ע לעיל (סי' שכו ס"א)] וכן כתב המטה אפרים (אלף למוטה כאן ס"ק ד) לענין מי שרוחץ את כל גופו ביום כיפור משום רפואה.

[משנב ס"ק ב]

רחיצה של פגנוג³ וכו', דאם הנצה נרקה⁴.

3 ומטעם זה כתב לעיל (סי' תקנד ס"ק יט) לגבי תשעה באב, שנשים המבשלות וצריכות לרחוץ את הבשר, מותר להן לרחוץ ואף על פי שממילא רוחצות גם את ידיהן. וכן התבאר בשו"ע לקמן (סי' תרטז ס"א) שמוחר לרחוץ את הקטן, ואף על פי שאב זה רחץ הגדול את ידיו, ובטעם הדבר כתב המחצה"ש שם (ס"ק א), שכיון שאינו מתכוון לשם תענוג דומה הדבר לרחיצת טיט רצואה שעליו, שהיא מותרת.

וכן לענין הבא לטפל בחולה וכדי שלא יזק החולה רוצה לרחוץ ידיו קודם לכן, דעת הגר"מ קרליץ (חוט שני יום כיפור עמ' קל"ט), שמוחר לרחוץ.

ולענין הרטבת שערות הזקן או הפאות באופן שאין גופו מרגיש בדבר, הסתפק הגר"מ קרליץ (שם עמ' קלא) שיתכן שכיון שאין גופו מרגיש בדבר, אינו בכלל רחיצה [ובדאי שיש להזהר שלא לבא לידי איסור 'סחט'].

4 משמעות דבריו שכל ההיתר הוא במו"ע הרבה ולא בטתם זיעה, וכן ביאר בשו"ת רב"ר רצ"ב (או"ח סי' רלז) שהכוונה בדין זה שהוא מו"ע הרבה עד שנעשה מוזהם מחמת הזיעה, ולא בטתם זיעה. וכן ביאר הגר"מ קרליץ (חוט שני שם) שהיינו שנעשה גופו מלוכלך על ידי הזיעה, ולא לזיעה בעלמא הגורמת לאי נוחות גרידא.

[משנב ס"ק ג]

נזיל אדם נדיו שחריטה⁶. פדרפו בכל השנה שלש פעמים⁵.

5 ממסר בשו"ע שיברך על נטילה זו ברכת 'על נטילת ידים', אמנם, כתב במשנב לעיל (סי' תקנד ס"ק כא) לענין תשעה באב, שכיון שהגר"א מפקפק בדין זה, לא יברך ברכת 'על נטילת ידים' עד שיעשה צרכיו ויטול ויברך משום תפילה (הערת שו"ת הלכות כאן ס"ג). [וראה במשנב לעיל (סי' ד ס"ק ד) בשם הח"י אדם, שגם בכל השנה נכון יותר להמתין מלבדך עד שמנקה את עצמו ורוצה להתפלל].

ומה שכתב השו"ע שיטול רק עד סוף קשרי אצבעותיו, דעת החו"א (הגר"ח קניבסקי בשמו, תורת המועדים ס"ק ה, וארחות רבנו ח"י עמ' רז) שאין צריך לדקדק בדבר, שהרי גם אם יבואו קצת מים על קשרי אצבעותיו, מ"מ אינה רחיצה של תענוג.

והמתרחץ בערב יום כיפור בסוף היום וגופו רטוב בכניסת יום כיפור, דן הגר"מ קרליץ (חוט שני יום כיפור עמ' קלא) האם אסור הדבר משום איסור רחיצה, וצידד שמסתימת הפוסקים נראה שלא הצריכו לנטול ידיו או רוחץ גופו באופן המותר ביום כיפור לנגב מיד, נראה לכאורה שבמה שמשאיר מים על עצמו אין משום חשיבות רחיצה. ובעו"ת להורות נתן (ח"י סי' מז) כתב, שאכן באופן שאינו מכוון ברבר לשם תענוג, משמעות הפוסקים שהדבר מותר, אולם באופן שאינו מנגב את גופו או ידיו כדי להיטות מהמים שעליהם, יתכן שהדבר אסור כרחיצה, ונשאר בצי"ע.

6 ומי שנודג ליטול בבוקר כל השנה ארבע פעמים על כל יד כדעת

הגר"א שהובא במשנב לעיל (סי' ד ס"ק י), דעת החו"א (תורת המועדים ס"ק ג, בשם הגר"ח קניבסקי, וארחות רבינו ח"י עמ' רז) שמוחר לו ליטול כך גם ביום כיפור.

[משנב ס"ק ד]

דאם לא קנת בגדולים⁷ וכו', לקבלתה לקנת ולשפשף⁸.

7 אולם כתב לעיל (סי' ג ס"ק לא) שצריך להזהר מאד לקנת היטב, כיון שצואה במקומה אסורה במשהו [כמבואר בשו"ע לעיל (סי' עו ס"ה)]. והוסיף, שטוב לרחוץ את פי הטבעת במים או ברק.

8 ואם שיפסף רק ביד אחת, כתב בביה"ל לעיל (סי' ז ס"ב ד"ה הטיל) שצריך מצד הדין ליטול רק את אותה היד [ואת היד השניה צריך ליטול רק מצד דין 'הכין'].

והתבאר להלן (ס"ק ו) שגם הנוגע במקומות המכוסים ביום כיפור צריך ליטול ידיו, וביאר הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר עמ' תשפט) שאכן הוא בכלל השפשוף שכתב המשנב כאן.

[שעה"צ ס"ק ז]

דעת רשב הפתן בענין זה⁹.

9 שם (על הרמ"א ס"ט) כתב בשם שו"ת ושב הכהן (סי' ג), שאף מי שבא להתפלל, אם עשה צרכיו מותר לו לרחוץ ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו, ואפילו אם לא קינת, אבל כשהטיל מים לא ירחוץ את ידיו אלא אם כן שפסף, ואם לא שפסף מותר לו לרחוץ רק מעט בראשי אצבעותיו, ואף יכול להחמיר שלא ליטול ידיו כלל [עוד כתב שם, שאם אינו בא להתפלל, תוטל ידיו משום ברכת 'אשר יצרי' או לומר דברים שבקדושה, גם בשעשה צרכיו וקינת או הטיל מים ושפסף, מותר לו לרחוץ רק את המקום המלוכלך, ואם לא קינת ולא שפסף, יש להחמיר שלא ליטול ידיו במים, ורק שינקה ידיו בצרור וכדו'].

[משנב ס"ק ח]

הקא משום חקר יום הכיפורים¹⁰.

10 ואכן, לענין תשעה באב כתב לעיל (סי' תקנד ס"ק כא) שמוחר ליטול את ידיו אפילו לחפילת מנחה, כיון שנחשב הדבר כמקבל פני שכינה, וכמו שהתירו טבולת מצוה [ולא החמיר ביום כיפור].

[שעה"צ ס"ק ט]

אם יין יש לו לטל ציור¹¹.

11 אמנם, כתב בביה"ל לעיל (סי' צב ס"ה ד"ה ואם) שלדעת הר"ן (פסחים כ"ד, א בדפי הר"ף ד"ה רילמא) סתם ידים בשורות לחפילה, ואין צריך אפילו נקיין בעלמא.

[משנב ס"ק י]

עד סוף קשרי אצבעותיו¹² וכו', קקום וצעה¹³ וכו', קל ידיו¹⁴ עד קשרי אצבעותיו¹⁵ וכו', אפלה לקבלה¹⁶.

12 ומי שנודג כל השנה כשיצא מבית הכסא ליטול את ידיו שלש פעמים [מבואר לעיל (סי' ד ס"ק לט) שיש שסברו כך]. כתב המטה אפרים (סי' ה) שגם ביום כיפור יטול כך [עד קשרי אצבעותיו], וכן כתב הגר"שז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"י נח אות כ"ה), והוסיף, שאף על פי שגם הרגיל כל השנה ליטול את כל ידו, מ"מ אין לו ליטול ביום כיפור יותר מעד סוף קשרי אצבעותיו, שונה שם שעיקר דין הרחיצה הוא רק עד סוף קשרי אצבעותיו, והביא גם מהדף החיים (סי' ד ס"ק י"ד) שביום כיפור אין הרחצ רעה שולטת [כל כך].

מאידך, דעת הגר"שז אלישיב (אשרי האישי ח"ג פ"ב אות ב) שאין לו ליטול יותר מפעם אחת.

המשך במילואים עמוד 51

מילואים

הלכות יום הכפורים סימן תריג תריג

המשך מעמוד 152

מימי כשניתן בקל לקיים את הדעה החולקת, יש לחוש לה. והוסיף, שלפניך גם החמיר השרע לקמן שם (סי' ח) לשער את אכילת פרס בארבע ביצים, אף על פי שסבר (כאן סי' ד) שהעיקר כדעה שהיא שלש ביצים.

ובגדר שיעור שתיית רביעית, כתב בשע"ח לעיל (סי' ר' סי' יא) שהייתו כדרך שתיית אנשים, שאינם שותים בבת אחת אלא בשתי פעמים כמדת דרך ארץ.

46) לכבי שיעור צירוף שתיית רביעית לענין ברכה אחרונה, ראה מה שכתב לעיל (סי' ר' סי' ב), ובשע"ח שם (סי' טו). ולענין שתיית כוס של קידוש, ראה מה שכתב לעיל (סי' רע"א סי' סח). ולענין שתיית ארבע כוסות, ראה מה שכתב לעיל (סי' תעב סי' לד).

[משנ"ב סי' לב]

נלא תישיקן⁴⁷ וכר', משום ש'מא יבוא לאקל⁴⁸.

47) מבואר מדברי הרמ"א, שכיום כיפור אין המאכלים נאסרים בטלול משום מוקצה, כיון שהם מותרים לקטנים, וכן התבאר לעיל (סי' שח סי' קע, וסי' שכה סי' לו, וסי' תקטו סי' מח) שדבר שאינו ראוי לבעולו מחמת איסור, אינו נעשה כמוקצה אף לגבי אם הוא ראוי לאחרים (ושלא כמו שהתבאר בשו"ת רעק"א (מהד"ק סי' ה) שהמאכלים נחשבים ביום כיפור כמוקצה, ואכן העיר על כך דאור שמח (פי' מהל' יום טוב הי"י) מרדכי אסורים הם, והרי הם ראויים לקטנים).

אולם במקום שאין מצויים בו קטנים, כגון במחנה צבאי המרחק מהדיושב, דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יחודה פ"ח סי' עח, ע"ח) אשרי האיש ח"י פכ"ג א"ת ד') שנאכלים נחשבים כמוקצה ביום כיפור.

ולענין רחיצת המאכלים ביום כיפור, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תריג סי' ב) ובשע"ח שם (סי' ד).

48) ומטעם זה כתב בביה"ל לעיל (סי' תמג סי' א ד"ה ואפילו), שאסור גם להריח חמץ [וראה שם עוד טעם לדבר].

סימן תריג

אסור רְחִיצָה בְּיוֹם כְּפוּר

[משנ"ב סי' א]

בְּשָׂרָה לְרַחֲמֵינוּ וְכוּ'.

1) והאם איסור רחיצה הוא רק במים או גם בשאר משקין, כתב הנהר שלום (סי' ט) שמשמעות דברי הפרי חרש (סי' ט) שגם רחיצה בשאר משקין אסורה. מאידך, צידד הנהר שלום (שם) שאסור רק רחיצה במים כיון שכך היא דרך רחיצה, מה שאין כן שאר משקין שאין הדרך לרחוץ בהם [משום כיון אוכלים], אינם בכלל האיסור, והוסיף לדייק כדבריו מלשון השרע (סי' א) שהזכיר 'מים'. וכן הביא הרש"ש (יומא ע"ג, ב ד"ה וברחיצה) ראייה ממה שסיכיה' בשמן אינה אסורה מצד רחיצה, שרחיצה היא רק במים, וראה שם מה שכתב לדחות.

חומץ שמובעבע כשמשלכו על הארץ, מה שאין כן לגבי חומץ שאינו חזק כל כך, צריך לברך עליו כיון שנהנה ממנו ואולם ראה בשע"ח שם (סי' יח) שיש סוברים שיש לברך אף על חומץ חזק, כיון שגם ממנו נהנה, ושונה בזה מיום כיפור שתלוי הדבר במה שמיישב את דעתו, ולפיכך פטור עליו שהרי מימי אינו משיב את נפשו.

43) ואף על פי שמימי עדיין נחשב הרבה כאכילה שלא כדרך, שהרי הדרך לשותות חומץ כשהוא מנוג ולא כשהוא חי, ביאר הישועות יעקב (סי' ד ד"ה הנהגה באמת) שדעה זו סברה שכיום כיפור חייבים על מניעת עינוי גם כשהיא באה על ידי אכילה שלא כדרך. וראה לעיל (סי' יב) מה שכתבנו בנדון זה.

ולפי דעה זו אף מברכים ברכת הנהנין על החומץ [ואפילו על מעט]. כיון שכיום כיפור חייבים עליו כששותה ממנו הרבה [כמבואר בדברי הרבנו יונה שצוין בשע"ח (סי' לג)], אמנם במשנ"ב לעיל (סי' רד סי' קכד) סתם כדעת השרע שם (סי' ב) שאין מברכים על החומץ, ולא הביא את דעת החולקים [ורק לענין חומץ שאינו חזק כל כך, צירף בשע"ח שם (סי' יח) את דעה זו].

44) וכן לבלעל קי"א, כתב לעיל (סי' תרח סי' יח) שאסור, ושלפיכך לא ישים ביום כיפור את אצבעו בפיו כדי להקיא, שמא יבלע קצת מן הקי"א.

ולענין בליעת הרוק, כתב לעיל (סי' חקטו סי' יג) שאף על פי ששתיית משקין שאינם ראויים לשתייה אסורה מדרבנן, מימי לגבי רוק אין איסור בדבר, כיון שאין כוונתו לשתייה כלא.

אכן לגבי רוק שגילגלו בפיו החשיבו על ידי זה למשקה, דעת הגר"ש אלישיב (ה"ל ח"ג ברוח ימים נוראים פכ"ב הע' 46, אשרי האיש ח"י פכ"ג אות ה) שיש לפולטו. מאידך, הגרי"ג קרליץ (חוט שני יום כיפור עמ' קמז) דייק מסתימת דברי המשנ"ב (הג"ל) שמותר לבלוע גם כשהחזק כבר מוכן לפולטו, ואף על פי שלענין הרצאה משבת כתב השרע לעיל (סי' שנ סי' ג) שרוק כזה נחשב כמשאוי, ואסור לטלטלו ארבע אמות ברשות הרבים, מימי לענין יום כיפור כיון שאין כוונתו לשתייה אין איסור בדבר, אולם לענין בליעת ליחת האף שבאה לפיה, הוסיף הגרי"ג קרליץ (שם) בדבר, שיתכן שכיון שהיא באה מחוץ לפיה, אסור לבלועה.

ולענין כיוונו וניוונו הבא מהנהג נהייתו ליחת הגרון, כתב המקור חיים (לבעל החוות יאיר, סי' ח) שבודאי אין בבליעתם משום איסור יום כיפור, רק משום 'בל תשקצו'.

[משנ"ב סי' לא]

דְּהַעֲקָר כְּדָעָה רְאִשׁוֹנָה⁴⁵ וכר', דְּהַעֲקָר כְּדָעָה הַשְּׁנֵי⁴⁶.

45) אמנם כתב השרע לקמן (סי' תריח סי' ח) לענין חולה ביום כיפור, שלכתחילה יש לשחות בין שתייה לשתיה כדי אכילת פרס, ורק כשאי אפשר לו ישהה כשיעור שתיית רביעית, וביאר בשו"ת אור לציון (ח"ב מבוא ענף א אות ח) שסבר השרע שאף על פי שהעיקר כדעה אחת,

הלכות יום הכפורים סימן תריג תריג

המשך מעמוד 152

13) היכן נחשב מקום מכוסה, ראה מה שכתב השרע לעיל (סי' ד סי' א), ובמשנ"ב שם (סי' נג-נד) ובמה שכתבנו שם. ולענין גניעה בבגד שיש בו זיעה, ראה בדברינו שם (סי' מ).

14) היינו בין גב היד ובין תוכה, כמבואר לעיל (סי' ד סי' מ).

16) כיון הנוגע בטיט או ברפש לענין תורה וברכות, כתב לעיל (סי'

15) אמנם, לענין הנוגע במנעלו ביום כיפור, כתב לקמן (סי' תריד סי'

מילואים הלכות יום הפורים סימן תריג

המשך מעמוד קודם

[ביה"ל ד"ה ואם]

הקדוץ ציל קסימן ד'187.

18) כמו שכתב במשניב שם (סי' קמ"ג) שהורגא מבית כסא קבוע צריך ליתול את ידיו גם כשלא עשה צרכיו, משום רוח רעה ששורה שם.

אכן לענין בית הכסא של זמננו, ראה מה שכתבנו (שם) שיתכן שאין לו כלל דין בית הכסא.

[שעה"צ סי' ק"ג]

הקדוץ ציל קסימן שכתב (187) וכו', קסימן שכתב קצין (187).

19) ואף על פי שכתב במשניב שם (סי' סז-סח) שרחיצת העין במים לרפואה מותרת בשבת, כיון שנראה הדבר שעושה זאת לרחיצה ולא ניכר שעושה זאת לרפואה, התבאר במחצה"ש (סי' ד) ששונה יום כיפור, שכיון שהרחיצה אסורה בו למי שהוא בריא, אם כן מוכח הדבר שעושה זאת לרפואה.

אמנם, העיר בשו"ת אבן ישראל (ח"ט סי' סג הע"י לסי' תריג) ממה שהתבאר לקמן (סי' תריד סי' ב) שמי שיש לו חטטין בראשו מותר לו לשכור לרפואה, במקום שאף בריאים נהגו לסוך בחול, שאין ניכר שעושה זאת לרפואה, ומוכח אם כן שאף על פי שניכר כיפור אסור לסוך שלא לרפואה, וניכר הדבר שעושה זאת לרפואה, מ"מ כיון שלגבי שבת הדבר מותר, לכן גם לגבי יום כיפור הדבר מותר [וראה בדבריו לקמן (שם) בשם הבית מאיר, ואכן בשו"ת מהר"ל דיסקין (ק"א אות פט) וכשו"ת דוב משרים (ח"א סי' קכד אות ג) העירו על המחצה"ש ממה שאמרו בגמ' (ביצה יח, ב) שמה שמותר בשבת מותר גם ביום כיפור].

20) שם התבאר, שמי שהושש אפילו באחת בעיניו יש בה ציד או שהיו שותתות ממנו דמעות מחמת הכאב או שהיה שותת דם או שהיה בו ריר וכו', בתחילת המחלה מחללים עליו את השבת, כיון שיש בדבר משום סכנה, אבל לא בסוף המחלה, שכיון שכבר נחלשה מחלתו אין בה משום סכנה, וראה במשניב שם (סי' כז) שדין אמצע המחלה כדיון תחילתה.

[משנ"ב סי' יא]

פ"י (187).

21) וכן ללעוס עצי קנמון ושאר בשמים כדי ללחלח גרונו ולפלוט, כתב הרמ"א לעיל (סי' תקס"ג) שביום כיפור אסור, ולענין בליעת הרוק ביום כיפור, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תריב סי' כט).

צב סי' קט"ב) שיתכן שגם בכל השנה די אפילו לכתחילה בנקיון בעלמא, ואפילו אם יש לו מים, אך סיים, שמימי יש להחמיר בדבר לכתחילה.

אולם, כתב בביה"ל שם (די"ה הסיח דעתו) לגבי מי שלכלך ידיו בטיט בכל השנה, שגם לענין תפילה יתכן שלדעת הרא"ש די לו בנקיון בעלמא, ואין צורך ליתול ידיו, ואפילו אם יש לו מים.

[ובדיון הנוגע במקומות המכוסים לענין תורה וברכות, כתב לעיל (סי' ד סי' סא) שדי בנקיון בעלמא, ואין צורך ליתול ידיו ואפילו אם יש לו מים, אמנם לעיל (סי' צב סי' כט) התבאר שרק בדיעבד די בנקיון בעלמא אף אם יש לו מים, וראה עוד מה שכתב לעיל (סי' סב סי' ח).

[משנ"ב סי' קו]

הקדוץ ציל קסימן (187).

17) וכן לענין חולה שאוכל פת ביום כיפור, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' קלט) בשם שו"ת לכושי מרדכי (מהדו"ת ירד סי' יא אות ג) שיטול ידיו עד הפרק [ראה לעיל (סי' קס"א סי' כא) שראוי להחמיר ליתול ידים לאכילה עד הפרק], וכן כתב בשו"ת אור לציון (חידושי פ"ב תשובה ד), וכן דעת הגר"ש אויערבך (ש"ש פלי"ט הע"י ק). והגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פ"ב אות א), והגר"ח קניבסקי (תורת המועדים סי' ט). וכן כתב בשו"ת להורות נתן (ח"ב סי' מב).

ובאופן שאוכל פחות מכביצה, שהתבאר בשו"ת לעיל (סי' קכ"ב סי' ט) שיטול ידיו ולא יברך, כיון שספק האם חייב ליתול ידיו [כמבואר במשניב שם סי' ט], התבאר בשו"ת אור לציון (שם) שכיוון כיפור לא יטול ידיו [וכתב שלכן אין דין הנטילה מצוי, שהרי מאכילים את החולה פחות פחות מכשיעור אם די לו בכך, כמבואר בשו"ת לקמן (סי' תריח סי' ו-ח), אלא אם כן אחזו בולמוס כמבואר שם (סי' ט)]. מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (תורת המועדים שם) שגם כשאוכל פחות מכשיעור המצריך נטילה לכל הדעות, מ"מ יכול להקל וליתול, כיון שאינה רחיצה של תענוג [ולענין פחות מככות, שכתב המשניב לעיל (סי' קכ"ב סי' ט) שרק לכתחילה נכון להחמיר ליתול, ראה מה שכתב בספר שלמי תורה ימים נוראים עמ' קע"ח].

ולענין מים אחרונים לאחר האכילה, דעת הגר"ח קניבסקי (תורת המועדים סי' ט) שמותר ליתול כפי השיעור הנצרך.

הלכות יום הפורים סימן תריד המשך מעמוד ח

כו [דעת הגר"ש אלישיב (משנים באהל עמ' קס"ד), ואשרי האיש ח"ג פ"ב אות יב) שאסור להכניסו לתוך הנעל].

[משנ"ב סי' ה]

אבל של (גמ"א) וכו', נכון להחמיר בזה (187).

8) ומנעלים הדומים במראיתם לשל עור, כתב הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה מהדו"ת סי' נג אות ג) שאסור לנועלם מפני מראית העין, וכמו שאר דברים שאסור מפני מראית העין [כאכילת דם דגים שקבצו בכלי (שו"ת ירד סי' סו סי' ט), וחלב שקדים עם בשר (רמ"א שם סי' פז סי' ג)]. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פ"ב אות ו) שכיון שבזמננו כולם יודעים שיש נעלים כאלו בשוק, אין בדבר משום מראית העין [ולענין מנעלים שהמלים ללבושם כל השנה, ראה מה שכתבנו בהע"י הבאה].

9) וכן לגבי נעלים העשורות מפלסטיק, אף על פי שמרגיש בהם את קושי הנעל, דעת הגר"ש אלישיב (הל' חג בהג' ימים נוראים פ"ג הע"י 51) שהריהן בכלל החומרא, כיון שמימי אין מרפש בהן את קושי

מים חיים לקט הלכות לחודש תשרי מהגר"א די"ר עמ' 44) שכיון שהשוכחים הם כחלק מהנעל (כמבואר במשניב לעיל (סי' שו"י סי' יח) שהשחלתם בשבת נחשבת כיתיקון מנא, משום שהם כחלק מהנעל], נחשב הדבר כנעלי עור, ואסור לילך בהן.

ולגבי מדרס שעשו ממכתת ומצופה בעור ומניחים אותו בתוך הנעל, כתב בשו"ת חלקת יעקב (ח"ב סי' ר"ח) שכיון שהוא עשוי להיטל מהנעל, יש סברא לומר שנחשב הדבר כדבר נפרד מהנעל והריהו כעומד על כרים וכסתות מעור שמותר מעיקר הדין [כמו שכתב הרמ"א (כ"א)]. ועוד, שכיון שיש צער גדול לילך בלעדיה, נחשב הדבר כהליכה בגשמים שהיא מותרת, וכמו שכתב הרמ"א להלן (סי' ד), ולפיכך מו שודיע בעצמו שהוא מצטער הרבה בלעדיו ולכן מיקל בדבר, אין מניחים אותו, אך מ"מ המחמיר תבוא עליו ברכה.

וכן דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני יום הכיפורים עמ' קלו) שלכתחילה יש לחוש שעל ידי הכנסתו לנעל נחשב הוא כחלק ממנה, אך מ"מ כשאינו יכול לילך בלעדיו ואין אפשרות להכניס דבר אחר במקומו, מותר לילך

הלקבות יום הכפורים סימן תריג

(יב) להקביל פני אביו או רבו או (יג) מי (ו) שגדול ממנו בהקמה או לצרכי מצוה. (יד) יכול לעבר במים עד צנארו בין בהליכה (טו) בין בתורה, ובלבד שלא יוציא ידיו מתחת שפת חלוקו להגביה שולי חלוקו (טז) על זרועו, ויהא שלא יהיו המים רודפים, דאכפן אף בחל אסור מפני הסכנה, אפלו אם אינם מגיעים אלא (יז) עד (י) מתנים: ו יהא דשירי לעבר בגופו במים לדבר מצוה, דוקא לעבר בגופו במים עצמן, (יח) אכל לעבר (ט) בספינה קטנה * יש מי שאסור: ז (כ) הרב אסור לעבר במים כדי לילך אצל (ט) תלמידו: ח ההולך לשמו פרוטיו, מקר לעבר במים (כא) בהליכה אכל לא בתורה: הגה וכל טקום דמתר לעבר במים, (כב) אפלו הנה לו דרך שכול להקיף בבישה מתר לעבר, דלמעט בהליך עדיף (י) פני (א"י): ט * אסור להצטנן בטיט (כג) לח אם הוא טופח על-מנת להטפית. ונאסור להצטנן בכלים שיש בהם מים אפלו (כד) הם הסרים, בין של חרס בין של מתכת: אכל אם הם ריקים מקור, וכן בפרות וכתיוק: הגה ונאסור (יב) לשרות מפה מבעוד יום ולעשותה קמין בלים נגובים ולהצטנן בה ביום-כפור, דתקשינן שמא לא תנגב יפה (כה) ויבוא לידי סחיטה (הנהח טימון: ס"ב ומרדכי וס"ט ומנהגים). החולה רוחץ בברכי אף-על-פי שאינו מספן (מביים): י (יג) שפלה, (כו) כל שלשים יום מתנת לרחץ פניה: יא *מי שצאה קרי בזמן הנה ביום-הכפורים, אם לח הוא, מקנחו במפה ודיו, ואם יבש הוא (כז) או שנתלכלך, (כח) רוחץ מקומות המלכלכים בו לבד ומתפלל, (כט) ונאסור לרחץ גופו או לטבל (ל) אף-על-פי שבשאר ימות השנה הוא רגיל לטבל לתפלה: יב *בזמן הנה אסור לאשה (יג) לטבל ביום-הכפורים אפלו הגיע זמן טבילתה (לא) בו ביום:

ל מפרא דנב וטוהול עם וקבוט רשיי עם דצוה קאה כמלבוט אלא מוטאי על קתפו מ עם וקאבי מ טוח בשם פטיג * (הספדים) קשו חזק לדבריהם שאין לה קטר מן התורה יותר משל תורה, כהירושלמי ס בגא עם ולא אפשטא וקשו הפוסקים להקרא ע בריאה עם מ טוח דרב יוסף ואבי עם צ עם ע"ח וקאבי ק אבי וקאבי א"י ר כרב יהודה ורבה אבי ש משנה עם וקבי אלויער, הפוסקים ח רמב"ם בקנן ג א וס"ט עם בין שפלה תפנה זו ב צנארו לצל סטן חקנן

באר היטב

וב"ח בשם רש"י כתב שיקוף, וכן דעת אחרונים: (יא) לשרות, ומ"מ מתר לקפח ידיו ורגליו ע"כ כמפה ולקטר מעבירה ע"כ צ"ח, דהנה לא תישמן לסחיטה, ס"ר"ף: (יב) פלה, וצ"ע ברש"י בכתבות דף ד ע"א, מ"א, וצ"ח בפרדכי דמועדקטן שהקשה מן לרש"י ותרץ, ע"ש: (יג) לטבל, נ"ל דהלכשת לבנים ספרת לרחץ קמט בין ורכוטיה, מ"א, ע"ש:

לרחץ, ולא גרע כמי שרגליו בהות, מ"א: (ו) שגדול, משמע דבשיון אביו, מ"א: (ז) מתנים, לאו דוקא אלא מעט למעלה מהם, מ"א: (ח) בספינה, עין בטור מ"ש בשם כה"ג וצ"ח אחרונים מה שהקשו עליו, וצ"ח בכנה"ג וצ"ח בבאר היטב אשר לפני: (ט) תלמידו, ואם אי"א לו לתלמיד לילך מתר לרבו לילך אצלו, ט"ו, ובלבוש לא כ"כ, ע"ש: (י) פני,

משנה ברורה

בגורנו²¹: ה (יב) להקביל פני אביו או רבו²² וכו'. ונאקא (יד) כשאין לו דרך אחרת להגיע עם למחוז קצו, וצ"ח לקמן בסוף סעיף ח ובמשנה ברורה שם: (יג) מי שגדול ממנו, אכל (טו) בשיון אסור: (יד) יכול לעבר וכו'. ואינו ח"ש משום אסור תחיצה ביום-הכפורים, בין שהוא לרבו-מצוה ואינו מספן בליל²³: (טז) על זרועו²⁴, דעל-ידי זך אינו נראה כמלבוש אלא כגושא על כתפו, ואמר מר: היוצא בטלית מקפלת בשבת, ח"ב חסאת (רש"י): (יז) עד מתנים, לאו דוקא, (יח) אכל לעבר וכו', דתחיצה (יט) שאינה אסורה אלא ביום-הכפורים התירה, אכל לשוט דאסור בכל שבתות השנה לא התירה. (יט) ועוד, דתחיצה שאני שכול לעשות על-ידי שווי, דהנה מה שאינו מוציא ידו מתחת חלוקו ואית לה הפרא, וכנ"ל, מה שאין מן בשיטה שאין יכול לעשות הכר עם ויש גובה שפא יעשה חבית של שטיטן לשוט עליה, ואפלו אין העכ"ם המוליכה עושה מלאכה בנה בצבור וישנאל, (כ) גם כן אין להקל: (יט) בספינה קטנה, וכל-שכן לשוט ממש דאסור²⁷: ז (כ) הרב אסור²⁸ וכו'. עין לעיל בסימן שא במשנה ברורה סעיף-קטן יא²⁹: ח (כא) בהליכה³⁰, משהם הפסד קמור³¹: (כב) אפלו הנה לו בדרך וכו' מתר לעבר, והאחרונים (כג) הסכימו דמקטב להקיף ולא לעבר: ט (כג) לח, לאו דוקא בתיים, אלא אפלו לישוב ונתעטע, בין שיש בו טופח על-מנת להטפית, עובר והלוחחית (כד) ומתעטע, ולהכי אסור, גמרא: (כד) הם חסרים, וכל-שכן מלאים, שיש לחש שיתאו טמים עליה: (כה) ויבוא לידי סחיטה³², אכל (כז) מתר לקטר נדיו ורגליו ערביוס-כפור במפה ולקטר מעבירה על עיניו, (כז) דהיא עדין לתה קצת מקנוט ידים דאחמול, דהנה לא תישין לסחיטה: י (כו) כל שלשים יום, אחר נשוואית, כדי שלא תתנגה על כעלה³³, כתב חס"י אדם: נראה שנה הנה בזמניהם שלא היו בבית הכנסת כל היום, אכל בזמן הנה שאינו רואה אותה כל היום, לא שמעתי שפוגעין בזה קטר: יא (כו) או שנתלכלך³⁴, רוצה לומר, שנתלכלך מנה בשורו בכמה מקומות: (כח) רוחץ מקומות³⁵ וכו'. הנה שרוחץ בשורו ביד ולא בבגדו, שלא יבוא לידי סחיטה (אחרונים): (כט) ונאסור לרחץ גופו, הנה בשאר מקומות, וכן אסור (כה) לשפך עליו השפחה קבין מים אפלו מי שנוהג בה בשאר ימות השנה: (ל) אף-על-פי שבשאר ימות השנה וכו'. דבזמן הנה אין צריך טבילה לבעל-קרי מדינא, לא לדבריה הנה ולא להפלה, דלעיל בסימן פת, ואין להתיר משום זה אסור תחיצה: יב (לא) בו ביום, ואפלו שלא לשם השמיש, דנה בלאי הכי אסור, אלא כדי שיהא טהורה גם-כן אסור³⁶, ואשה שלא תבשת לבנים ביום-הכפורים³⁷, (ס) מקרח (כז) לרחץ מעט בין ורכוטיה, ולא תרמץ בקגר כי אם ביד, שלא תבוא לידי סחיטה:

שער הצידין

(ד) אחרונים: (טו) פגור-אברתם ושי"א: (טז) ויש מן הפוסקים שכתבו טעם אחר והצריכו לעשות שפיר שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו (אפלי להגביה חלוקו מעט כדרך שעושים כל עובדי הים בחל), כדי שעל-ידי השפיר יזכר שהיאם אינו חל ולא יבוא לסחט את בגדיו, וטעם זה סתם המהדר לעיל בסימן שא סעיף ד, והוא סתירה בזה את עצמו, וזהו שרמזו שם בעל הגה"ח שפכת: וצ"ח לקמן בסימן תריג סעיף ח: (פ) מנו-אברתם, וכן משמע מהג"ח שהקדים לדבריו, ועין ט"ו: (צ) בית יוסף: (צ"ב) ויבוא לידי סחיטה של מעט, דהנה א"א אסור כל-כף, מה שאין מן שיטה [ב"ח והג"ח]: (כ) מנו-אברתם, וצ"ח בפריימקורים שפכת דלעבר בספינה קטנה בשבת לצורך מנו עשירה יש לומר פאסור, וצ"ח לעיל סוף סימן שלט בשאר-השוכה²⁵ ובמשנה ברורה שם מענין זה²⁶: (כג) רש"י וכו' ומגד-אברתם ושי"א: (כד) רש"י: (כג) מנו-אברתם בשם הר"ף: (כז) רש"י: (כה) אחרונים: (כז) מנו-אברתם ושי"א: (כז) דהוא רחיצה שאינה של מעט, רק למצוה קשרי, וכו'.

הלכות יום הכיפורים בימן תרינ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יא]

בגרונו⁽²²⁾.

22) ואפילו לכופף את ראשו ופיו למטה כדי שלא יבוא לנרונו, כתב לעיל (סי' תקסו ס"ק יא) שאסור.

ואף לרחוץ את פיו במשקה שאינו ראוי לשתייה, כגון חומץ וכדו', כתב המטוה אפרים (סי' ג) שאסור, וכן לענין שטיפת הפה בימי פה, דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני יום כיפור עמ' קלג) שאף על פי שאינם ראוים לשתייה, אין להתיר את הדבר.

אכן, באופן שצריך לשטיפת הפה מחמת חולי נרוך וכדו', כתב בשו"ת שכט הלוי (חידושי סי' נד אות ו) שמותר לו לשטוף את הפה במים שאינם ראוים לשתייה, כגון שהם מעורבים בתרופה מרה, שהרי גם אם יבלע אותם אינם אסורים אלא מדרבנן [משום איסור חזיצה אין לאסור שהרי במקום חולי הותר הדבר, וכמו שכתב המשנ"ב לעיל (סי' י)]. והוסיף, שהיינו דוקא באופן שהותרה רפואה כיום כיפור, כמבואר במשני"ב שם, וכן דעת הגרש"ז איערבך (שולחן שלמה ערכי רפואה ח"ב עמ' קצג) [הוסיף, ובלבד שיהיה שלא לבלוע], והגר"ג קרליץ (חוט שני יום כיפור עמ' קלג) [וראה מה שכתב בשו"ת דובב מישורים (ח"א סי' קכד אות ג) בנרוך וזו], וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרי"ב ס"ק טו) לענין בליעת תרופה לחולה שאין בו סכנה.

ולענין המהילים הנהגים ליתן יין כפיהם קודם המציצה, כיצד יתבאר ביום כיפור, ראה מה שכתב לקמן (סי' תרכ"א ס"ק יא).

[משנ"ב ס"ק יב]

להקביל פני אביו או רבו⁽²³⁾.

23) וגם לגבי אשה, כתב לעיל (סי' שא ס"ק ו) שהיא שוה לאיש כמצוות הקבלת פני הרב, והוסיף, שהיינו דוקא ברשות בעלה.

ומה נחשב כהולך לצרכי מצוה, שהותרה לו הליכה במים, ראה מה שכתבנו לעיל (שם).

[משנ"ב ס"ק טז]

על דרועי⁽²⁴⁾.

24) ומה שהותר לעבור במים כשהוא לבוש, ואינו נאסר משום 'מלבן' את בגדיו, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שא ס"ק יא) וכביה"ל שם (ד"ה יטל).

[שעה"צ ס"ק כ]

משנ"ב⁽²⁵⁾ ומשנה ברוך שם מענין⁽²⁶⁾.

25) שם (סי' ח) כתב בשם השבות יעקב, שמותר לעבור בספינה בתוך התחום לצורך מנין, כשאינה עוברת בשביל הישראל בלבד, ושבו"ת נודע ביהודה כתב, שאינו אומר בזה לא דיתר ולא איסור, ואם הורה איזה מורה להתיר במקום מצוה [על ידי קניית שבתה], אינו מוחה בדבר.

26) שם (סי' לו) כתב בשם החיי אדם (כלל מד סי"ב), שמי שצריך לעבור במעברות לצורך מצוה עוברת ואי אפשר בענין אחר, יתכן שיש לסמוך ולהתיר, והוסיף במשני"ב, שאם הוא מחוץ לתחום, נראה שאין להקל כלל.

ולצורך תקיעת שופר בראש השנה, כתב במשנ"ב לעיל (סי' תקפו ס"ק פה) בשם החיי אדם (כלל קמ ס"ט) שאם אי אפשר בענין אחר, מותר לעשות כן אם הנכרי יעביטנה הישראל לא יסייע כלל, אך הוסיף לציין למה שכתב לקמן (סי' תרלט ס"ק א), ושם כתב לענין מי שסוכתו מעבר לנהר, שאמנם יש הנמקילים לעבור בספינה על ידי נכרי כדי להגיע לסוכה, אבל הרבה אחרונים מחמירים בדבר, וראה בשעה"צ שם (סי' ב) בשם השערי תשובה.

[משנ"ב ס"ק יט]

וכלי-שפן לשוט ממש דאסור⁽²⁷⁾.

27) כמו שהתבאר לעיל (סי' שלט ס"ק לה), שטעם הדבר שאסור לשוט בספינה הוא משום שנראה הדבר כשט בעצמו.

[משנ"ב ס"ק כ]

הרב אסור⁽²⁸⁾ וכדו', עין לעיל בסימן שא במשנה ברוך שם מענין קטן יא⁽²⁹⁾. 28) ואף על פי שמצוה לרב ללמד את התלמיד, ביאר לעיל (סי' תקנד ס"ק כג) שאם יצטרך לו תלמידו ילך הוא אצל רבו.

29) שם כתב לענין לעבור בנהר בשבת, שבאופן שהרב צריך את התלמידו מצד חידושי וחריפותו או מצד מה ששמע מגדולים אחרים, נחלקו האחרונים בדבר, שלדעת הט"ז מותר, ביון שעל כל פנים גדול מננו באיזה דברים, ולדעת התוספת שבת אסור, וסיים, שמימי באופן שהרב מסופק באיזה דבר צריך לשאול את תלמידו בדבר, מסתבר בזה בהט"ז שמותר, שזה לא גרע משאר דבר מצוה.

[משנ"ב ס"ק כא]

בנה"ב⁽³⁰⁾, משום הקפד קמון⁽³¹⁾.

30) והתבאר לעיל (סי' שא ס"ק טו), שאף בזה מותר רק כשאנו מציא ידיו מתחת שפת חלוקו, כמו לגבי הולך להקביל פני רבו, המובא בשו"ע לעיל (כאן סי' ה).

31) וכן כתב לעיל (סי' תקנד ס"ק כה) לענין תשעה באב, והוסיף, שלפיכך בחזרה אסור שהרי אין הפסד ממון, אמנם כתב לעיל (סי' שא ס"ק יד) לענין שבת, ששמירת ממנו היא גם כן קצת מצוה, ומימי אינה מצוה כל כך כדי להתיר גם את החזרה, והוסיף, שאין בדבר משום חשש שלא ירצה לילך בפעם הבאה, כיון שלא אכפת לנו אם ימנע ולא יהיו על ממנו, ועוד, שבחזאי לא ימנע מללכת לשמור, שהרי אדם בהול על ממנו [ואכן בשעה"צ שם (סי' יד)], כתב בשם התוס' ישנים, שמשום הפסד ממון לא גזרו משום סחיטה.

[משנ"ב ס"ק כה]

יבוא ל'ידי סחיטה⁽³²⁾.

32) אמנם כיון שחששו שלא ינגבנה יפה, אם כן יש לאסור גם משום רחיצה, וכמבואר לעיל (סי' תקנד ס"ק כז) לענין תשעה באב, שבאופן זה נחשב הדבר כרחיצה, וראה מה שכתב המג"א (סי' יא).

[משנ"ב ס"ק טו]

כדי שלא תתגנה על בעלתה⁽³³⁾.

33) וכן לענין סיכה, התבאר לעיל (סי' תקנד ס"ק כט) ובשעה"צ שם (סי' לה) שדינה כרחיצה [שונה הלכות סי"א].

וכטעם הדבר שהקילו בכך, ואף על פי שיש שסברו שרחיצה נאסרה מהתורה, ביאר בשעה"צ לעיל (סי' תרי"א ס"ק א) בשם הראשונים, שמהתורה אסור רק רחיצת כל גופו או על כל פנים רובו, אבל רחיצת מיעוטו היא רק מדרבנן, טעם נוסף הביא שם, שמסר הכתוב לחכמים להתיר לפי ראות עיניהם [ולפי זה הסתפק שם, שבאופן שלא התייר חכמים אולי גם רחיצת מיעוט גופו אסורה מהתורה].

[משנ"ב ס"ק כז]

או שנתלכלך⁽³⁴⁾.

34) ולענין מי שראה קרי ביזם כיפור, כיצד יתגה ומה תיקונו, ראה מה שכתב השו"ע לקמן (סי' תרטו ס"ב) ובמשנ"ב שם (סי' ג"ד) ומה שהבאנו שם.

[משנ"ב ס"ק כח]

רוחץ קקו מזה⁽³⁵⁾.

35) כמו שכתב הרמ"א לעיל (סי' עו ס"ד) שדינה של שכבת זרע על בשר כדין צואה, וביאר במשני"ב שם (סי' טו) שלפיכך יש להחמיר בה כשהיא על בשרו גם כשהיא מכוסה, וראה מה שכתב שם לענין כשהיא על בגדיו.

[משנ"ב ס"ק לא]

גם-בן אסור⁽³⁶⁾, ואשה שלוקשת לבנים ביום-הכיפורים⁽³⁷⁾.

36) וראה מה שהתבאר בזה לעיל (סי' תקנד ס"ק ח).

37) אכן כתב לעיל (סי' שכו ס"ק ו) שיש נשים שנהנו שלא ללבוש לבנים בשבת וכיום טוב, אך במקום שאין מנהג ידוע יש להתיר את הדבר.

